

DESCARTES · SESSIÓ 24

Lectura guiada: Primera i Segona Meditació

REFERÈNCIES DE LA SESSIÓ

Pàgines de teoria de la sessió: pp. 54-60 del Dossier Resum.

Font primària utilitzada: p. 52,55 del Dossier Resum.

Correspondència: DIRECTA - la font es troba fora del tram teòric de la sessió.

FONT PRIMÀRIA

René Descartes, Meditacions metafísiques Fragment 1 · Dossier Resum, p. 52 (numeració interna) [8] [Recapitulació de tot allò que estat posat en dubte i utilitat del dubte metòdic] Suposaré, doncs, que hi ha no un veritable Déu que és font suprema de veritat, Sinó un cert geni maligne, tan astut i entabanador com poderós, que ho ha fet tot per enganyar-me. Pensaré que el cel, l'aire, la terra, els colors, les figures, els sons i totes les coses exteriors que veiem no són més que il·lusions i enganyifes de les quals se serveix per sorprendre la meua credulitat. Em consideraré a mi mateix sense mans, sense ulls, sense carn, sense sang, sense cap sentit, però creient falsa ment que tinc totes aquestes coses. Em mantindré obstinadament lligat a aquest pensament, i si per aquest mitjà no puc arribar a conèixer alguna veritat, com a mínim sí que podré suspendre el judici. És per això que miraré en tot moment de no donar crèdit a cap falsedat i prepararé tan bé el meu esperit contra les astúcies d'aquest gran enganyador que, per molt poderós i sagaç que sigui, mai no em podrà imposar res. Però aquest disseny és penós i feixuc, i una certa mandra m'arrossega insensiblement cap al curs de la meua vida de sempre. I de la mateixa manera que un esclau que gaudeix en somnis d'una llibertat imaginària, tan bon punt comença a sospitar que aquesta llibertat només és un somni, no vol despertar-se i al conspira amb aquestes il·lusions tan agradables per gaudir més temps de l'engany, així jo torno a caure sense adornar-me'n en les meves antigues opinions, i temo sortir d'aquesta somnolència per por que les laborioses vigílies que vindrien després de la tranquil·litat d'aquest repòs, en lloc d'aportar-me alguna claror i alguna llum per conèixer la veritat, no siguin prou per il·luminar les tenebres de les dificultats que acaben de ser despertades. La concepció del coneixement (II): descobriment de les primeres veritats i definició del criteri de veritat En la segona meditació, Descartes arriba a través del dubte a l'afirmació de la pròpia existència i al descobriment de la nostra naturalesa com a substància pensant. Quin és el camí que segueix per aconseguir-ho? Descartes reprèn el dubte i el centra en la possibilitat de l'existència del jo fent dues preguntes: soc tan dependent del cos i dels sentits que sense aquests no puc ser? Si no hi ha res al món, jo tampoc no existeixo? És precisament en aquest moment en el qual apareix una primera afirmació que es resisteix al dubte. En tot aquest procés no ha fet una altra cosa que pensar, i pot dubtar de tot allò que pensa (contingut), però no del fet que pensa (activitat). Per tant, si pensa alguna cosa és perquè existeix. És la cèlebre afirmació cartesiana "Penso, aleshores existeixo" (cogito ergo sum). "Jo soc, jo existeixo" és la primera veritat que descobreix i que resisteix tot criteri de dubte fins i tot el més extrem del geni maligne, perquè, si no existís, no podria ser enganyat. Aquesta veritat que apareix com una certesa, com un coneixement absolutament cert i indubtable, el proporciona el criteri de veritat que buscava: Només acceptaré com a vertader allò que la meua raó pugui concebre de manera clara i distinta). I, a la vegada, es constitueix en el model que cal seguir per a tota certesa o veritat futura: només s'admetrà com a vertader allò que es presenti a la raó (evidència racional) amb el mateix grau de claredat i distinció que l'afirmació "Penso, aleshores existeixo". Descartes ha trobat una primera veritat o principi per al seu sistema filosòfic i disposa d'un criteri de veritat per elaborar-lo. L'objectiu ara és reconstruir l'edifici del saber sobre aquests fonaments certs i indubtables. El camí serà llarg. En aquesta segona meditació, inicia la indagació: sé amb certesa que soc, però no sé amb claredat què soc: El filòsof comença a examinar el que creia ser. Partir de la idea que és un animal racional està fora del seu abast en la situació en què encara es troba. En canvi, de pensaments espontanis sorgits de la consideració del seu ser dedueix el cos i l'ànima, que, com que han estat posats en dubte, encara s'han de considerar com a hipotètics. A continuació, repassa els atributs que sempre els havia suposat per comprovar si n'hi ha cap que pugui resistir el dubte. Dels atributs del cos, pot dubtar de tots per la hipòtesi del geni maligne i perquè són coneguts pels sentits que també han estat posats en dubte. Dels atributs de l'ànima, pot dubtar d'alguns, com, per exemple, caminar, nodrir-se o créixer, ja que totes aquestes

accions es donen també en els somnis, però n'hi ha un del qual no pot dubtar: el fet de pensar. És així com arriba a la segona veritat, "No soc més que una cosa que pensa, és a dir, un esperit, un enteniment o una raó", i conclou que és un ésser la naturalesa o l'essència del qual consisteix a pensar, que és una substància pensant (res cogitans). Descartes afirma que l'ànima és diferent i independent del cos, ja que no necessita cap lloc ni depèn de cap cosa material per existir. A més, com acabem de veure, és més fàcil de conèixer que aquest. Intentant aprofundir en el coneixement d'aquesta substància que pensa, es pregunta: però què és una cosa que pensa? És el subjecte de les activitats de dubtar, concebre (o entendre), afirmar, negar, voler i no voler, imaginar i sentir. Totes aquestes activitats es donen en el pensament, no poden separar-se d'aquest ni poden ser pensades com a no pertanyents a la seva naturalesa. Per tant, són pròpies de l'ànima. Descartes les ha anat exercitant en el procés del dubte metòdic i tenen per al filòsof el mateix grau de certesa que la primera veritat: per tant, superen la hipòtesi del geni maligne i la dificultat per distingir la vetlla del somni. Dels continguts de la imaginació o dels sentits, podem dubtar, però no així de l'existència de l'activitat d'aquestes facultats. La segona meditació acaba amb una reflexió sobre el paper que tenen en el coneixement els sentits, la imaginació i l'enteniment per demostrar per què és més fàcil conèixer les coses que pertanyen a l'ànima que les que pertanyen a les coses corpòries (que encara estan posades en dubte). Analitza la creença del sentit comú, que considera que es coneixen millor les coses particulars que no pas un mateix. Pren com a exemple un tros de cera sortit del rusc que sotmet a canvis per demostrar com desapareixen les qualitats inicials que havíem conegut pels sentits (qualitats secundàries) i com allò que es manté en els canvis, que és el que en les coses sembla essencial (qualitats primàries), només ho podem conèixer a través de l'enteniment. D'aquests dos tipus de qualitats, ens n'ocuparem amb més profunditat més endavant en considerar el nostre coneixement de les coses corpòries. Com a conclusió, Descartes afirma que res no és més fàcil de conèixer que l'ànima, ja que del cos puc dubtar, però no de l'existència del pensament. L'enteniment és el que m'ofereix un possible coneixement de les coses, però mentre puc dubtar d'aquest coneixement, l'únic que es reafirma és l'existència i l'ésser del meu pensament. Fragment 2 · Dossier Resum, p. 55 (numeració interna) [2] [Represa del dubte centrat en el "jo", descobriment de la primera veritat: jo sóc] Però com sé que no hi ha alguna altra cosa diferent d'aquestes que jutjo com a incertes sobre la qual no hi pugui haver ni el més mínim dubte? No hi deu haver algun Déu o alguna altra potència que fa concebre al meu esperit aquests pensaments? No cal, perquè potser puc concebre'ls jo mateix. I jo mateix, almenys, que no sóc alguna cosa? Però ja he negat que tingui sentits i cos. De tota manera, vacil·lo, perquè i què se'n desprèn, de tot això? :Que potser depenc tant del cos i dels sentits que sense ells no puc ser? Però ja m'he convençut que en el món no hi havia res, cap cel, cap terra, ni cap esperit ni cap cos: ,no m'he convençut, doncs, que jo tampoc existeixo? De cap manera: si me n'he convençut o, simplement, si he pensat alguna cosa, és que jo era. Però hi ha un no-se-què enganyador molt poderós i astut que se serveix de tot el seu enginy per enganyar-me sempre. Però si m'enganya, llavors no hi ha dubte

que soc, i pot enganyar-me tant com vulgui, que mai no podrà fer que jo no sigui res mentre em pensi que soc alguna cosa. De manera que, després d'haver-ho pensat bé i d'haver-ho examinat tot amb molt de compte, cal concloure finalment i donar com a cert que la proposició soc, existeixo és necessàriament veritable sempre que la pronuncio o que la concebo al meu esperit.

GUIA DE LECTURA DE LA SESSIÓ

1. Identifica el problema filosòfic concret que planteja el fragment.
2. Formula la tesi o idea central amb les teves paraules.
3. Explica els conceptes del fragment que coincideixen amb el contingut de la sessió.
4. Relaciona el fragment amb el conjunt de la filosofia de l'autor sense limitar-te a resumir-lo.